

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Sleutelfiguren: Thorbecke (1798-1872)

Rutgers, M.

Citation

Rutgers, M. (1999). Sleutelfiguren: Thorbecke (1798-1872).
Bestuurskundige Berichten, 14(4), 16.

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded
from:

Sleutelfiguren

Thorbecke (1798-1872)

Mark Rutgers

Wie kent niet mr. J.R. Thorbecke, de grote grondwet hervormer (1848) en auteur van de eerste Provinciewet (1850) en Gemeentewet (1851)? In ieder geval niet de installateur van mijn badkamer, tevens eigenaar van de voormalige sigarenfabriek in de Herensteeg (naast eethuis La Bota), waar Thorbecke op kamers zat toen hij in Leiden studeerde.

Johann Rudolf Thorbecke werd op 14 januari 1798 geboren te Zwolle. Hij studeerde in Amsterdam, om in 1820 te promoveren in Leiden. Na zijn studie reisde hij langs diverse Duitse universiteiten om zijn honger naar kennis verder te stillen. Zo zat hij bijvoorbeeld bij de beroemde universiteit van Göttingen: het centrum van de Duitse verlichting (en ook van de Kameralistiek). Thorbecke doceerde zelfs als zogenaamd privaattoecent (geschiedenis en antieke filosofie) in Duitsland. In 1825 werd hij buitengewoon hoogleraar te Gent en in 1831 kwam hij als buitengewoon hoogleraar naar de juridische faculteit van de universiteit ('Eerste Hoogeschool') te Leiden. Het is opmerkelijk dat Thorbecke het belang van universiteiten, anders dan als opleiding later afwees (geheel in tegenstelling tot de Duitse universiteiten). Thorbecke stond overigens zelf bekend als een uitstekend docent. Hij was bijvoorbeeld (voor zover bekend) de eerste die niet langer alles zin voor zin dicteerde aan de studenten, maar na een kort dictaat van een enkele alinea, vrijelijk een voordracht gaf (waarbij de studenten dan zelf aantekeningen konden maken). De colleges gaf hij natuurlijk, zoals gebruikelijk, aan huis. Wat de politiek betreft: Thorbecke zat onder andere in de Tweede Kamer (1844) en in de gemeenteraad te Leiden (1845), en leidde tot driemaal toe een kabinet (1849-1853; 1862-1866; 1871-1872). Hij overleed in 1872.

Het is overduidelijk dat Thorbecke een enorme invloed heeft gehad op het openbaar bestuur. Het roemruchte 'Huis van Thorbecke' met zijn drie bestuurslagen, vormt nog steeds de ruggengraat van het openbaar bestuur in Nederland. De vele pogingen tot uit- en verbouw ten spijt. Hetzelfde geldt voor de basisprincipes van het parlementaire stelsel in Nederland: 'ministeriële verantwoordelijkheid' en de 'vertrouwensregel'. Ook de (op zichzelf magere) uitgangspunten voor de gemeentelijke organisatie (het secretarie-model) blijven ook na anderhalve eeuw in de actualiteit terugkeren.

Hoe kunnen we Thorbecke Primair is hij toch een politicus Zijn belangrijkste 'bestuursdictaat uit 1826: *Staatsinrichting* boek uitgegeven op basis van van studenten.

Het is weinig opmerkelijk aansluit bij de Duitse literatuur expliciet naar Franse en Duitse staat Thorbecke alle handelinhandhaving van de wet. Het gens bezig met de zorg voor het van het recht, de politie (lees 'binnenlands bestuur'), het leger en de geestelijke ontwikkeling van de bevolking. Thorbecke behandelt eveneens de bestuursorganisatie en de ambten in het openbaar bestuur. Het eind 18e en begin 19e eeuw actuele debat over de voor en nadelen van collegiaal en bureau-systeem voor de bestuursorganisatie wordt door hem besproken. Dankzij Thorbecke, hebben beide zelfs een eigen plaats gekregen in het Nederlandse openbaar bestuur.

Thorbecke's werk heeft niet geleid tot een specifieke bestuurskundige discours in Nederland. Wel heeft hij de aandacht voor 'bestuurskundige vraagstukken' aangewakkerd en via breed geïnteresseerde juristen zoals Buys en later Van Poelje kan een lijn worden getrokken van Thorbecke naar de moderne Nederlandse bestuurskunde.

" De hoogleren bij de academiënzijn niet daar om zich in de eerste plaats of alleen de wetenschap ten doel te stellen; zij behoren reeds meesters der wetenschap te zijn; voor alles is het onderwijs hunnen roeping."

J.R. Thorbecke

plaatsen in de bestuurskunde? en, als wetenschapper, een jurist. kundige' werk is een college- en staatsbestuur. Het is in 1968 als oevrgeleverde aantekeningen

dat Thorbecke's college nauw uit die tijd. Hij verwijst dan ook auteurs. Onder staatsbestuur vergen die leiden tot uitvoering en staatsbestuur houdt zich vervol-fysiek bestaan, de handhaving

Overheid en Internet

Mr. Ruben Schellingerhout

Op 2 september is de site www.overheid.nl geopend. Deze site is opgezet door de Helpdesk Overheid.nl. De Helpdesk stimuleert overheden om hun informatie via Internet beschikbaar te stellen en te verspreiden. De verwachting is dat overheidsorganisaties via Internet tot een betere informatievoorziening kunnen komen.

De Helpdesk is een van de vele initiatieven die op dit moment ontplooid worden op het gebied van Internet. De vele halleluja verhalen over Internet roepen de vraag op wat nu echt de mogelijkheden zijn van Internet. Voor overheidsorganisaties is het de vraag of het verspreiden van informatie via het Internet echt wel zo handig is. Ten aanzien van de Helpdesk geldt dat zij duidelijk zal moeten maken wat haar bijdrage is aan het realiseren van een goede informatievoorziening door overheden via het Internet.

Verhalen over een virtuele of zelfs lege staat worden gekoppeld en deels afhankelijk gemaakt van de opkomst van een computernetwerk. Terwijl grote verhalen in de realiteit hebben afgedaan ontstaan zij weer in de verhalen over virtualiteit. Het grootste verhaal is dat van de manna die virtualiteit zou brengen. Er moet niet uit het oog worden verloren dat ook ICT en Internet slechts een medium zijn, een doorgeefluik. Naast technische mogelijkheden zijn het de inhoud en de wijze van toepassing die bepalend zijn voor het nut en succes van het Inter-

net. Het feit dat inhoud de bepalende factor is in het realiseren van succes vormt de belangrijkste reden dat de meeste sites van overheidsorganisaties niet de 'hits' zijn die ze kunnen zijn. Informatie is summier, onvoldoende toegesneden op de vraag of ontbreekt zelfs simpelweg. Als uit de ervaring tot nu toe iets duidelijk is geworden is het dat met het creëren van een digitale folder geen (goedkoop) succes kan worden geboekt.

Juist voor overheidsorganisaties biedt elektronische informatievoorziening veel voordelen. Vrijwel alle werkzaamheden van de overheid bestaan uit gegevensverzameling en verwerking. Door sommige auteurs wordt daarom de metafoor van de overheid als informatieverwerkende eenheid gebruikt. Ook delen van het bedrijfsleven, met name de dienstensector, houden zich vooral bezig met gegevensverzameling en verwerking. De bankverzekeringsmaatschappij probeert aan de hand van klantgegevens vast te stellen wie aan welke producten behoefte zou kunnen hebben maar ook de supermarkt

werkt met gegevens, bijvoorbeeld van de kassa om te bepalen hoe laat welke producten worden verkocht zodat de indeling van de winkel hierop kan worden afgestemd. Voor een deel merkt de klant ook direct dat dit soort gegevensverzameling plaatsvindt. Je belt bijvoorbeeld met een reisorganisatie waar je eerder een reis hebt geboekt, je geeft je postcode en je huisnummer aan de telefoniste en deze weet vervolgens gelijk waar je vorige reis heenging, hoe lang die duurde, of je een vegetarische maaltijd wilde, rookt, etc. Een groot deel van deze gegevensverzameling is aan het oog onttrokken. Zoals gezegd bestaan de activiteiten van de overheid voor het grootste deel ook uit het verzamelen en verwerken van informatie. De overheid onderscheidt zich van het bedrijfsleven in dat opzicht dat de overheid de door haar verzamelde informatie veelal gratis of tegen kostprijs verstrekt (ook hier zijn, negatieve, uitzonderingen op). Het bedrijfsleven daarentegen probeert met de gegevens winst te maken door verkoop of het realiseren van een concurrentievoordeel op basis van de kennis over (mogelijke) klanten. Langs elektronische weg wordt het mogelijk om de kosten van informatieverstrekking drastisch terug te brengen. Een stuk dat eenmaal is opgeslagen kan ongelimiteerd worden geraadpleegd, denk bijvoorbeeld aan